

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2009. május 4.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

**OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM**

Figyelem!

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

A helyesírás és az íráskép minősítését l. a mellékletben!

Nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Babits Mihály: *Arany mint arisztokrata*

(Részlet)

[6]

Ha egyenként mind meg is lehetne magyarázni (realizmusból, történeti felfogásból, naivság örvéből) még akkor is, hogy ily tömegben előjőjenek, kell egy mélyebb okának lennie. Hogy Arany éppen őket válassza: e büszke és erős Toldit, gőgös Etelét, Csabát: előkelő (eposzi) alakokat, reális, inkább regényszerű költemények hőseiül – de nemcsak –

Hogy Arany mindig ilyen alakokhoz vonzódjék más költeményeiben is – Zrínyiről írjon és Bánk bánról – és még fordításaiban is: Shakespeare-ből Hamletet válassza ki, a legnemesebb, legkényesebb, legarisztokratább alakok egyikét, melyet költő valaha is alkotott; és hogy Arisztophanészt fordítsa, aki sokban oly ellentét vele – Imre Sándor okul Arisztophanész erkölcsi tulajdonságaira utal – nos, a *Lovagok* és *Békák* szerzője, utalója a börgyárosnak, késett imádója az isteni Aiszkhülosznak, csak a legnagyobb arisztokraták közül való erkölcsileg – ah, elég különös egy demokrata, egy realista költő vonzódása e konzervatív fantasztához! Voltaképp azonban minden szatíráírás arisztokratizmust szokott jelenteni – és a konzervativizmussal is összefügg (gondolatok csak utána!), és – Arany is szatirikus!

De Arany nektek demokrata, népies reális, mert egy olyan korban lépett fel, mert olyannak fogadták, mert Petőfi barátja volt, mert leírta a pötyögőránccokat, mert magyar versekben írt, s Kósza Bandiknak keresztelte alakjait, mert – tudom is én miért; csak ha Arany demokrata népköltő: magyarázzátok meg gyermekeiket!

Tisztelt uraim, egy nagy vádam van ellenetek, az a vádam, hogy pápaszemetek van, és nem Röntgen-féle, azaz a legfőbb vádam, hogy a szerény köntös alatt nem sejtettétek meg az álruhás királyfit, és nem tudjátok, hogy a legelőkelőbb öltözködik néha a legegyszerűbben. A kor divatáról az egyén lelkére vontatok következtetést; a talaj tapadéka miatt sárból valónak néztétek őt, aki nemcsak nagy betűvel Arany; nem értitek, mit jelent az ő nyelvén: *sárarany!*

[7]

Eh, mit beszéljek tovább is hozzátok? – Türelmes hallgatóim, ne higgyenek ezeknek az uraknak: magukban látják ám ők is a nyilvánvaló tényeket és kérdést; részletmegjegyzéseket tettek is rá, de egészében nem merték föltilálni, mert úgy hitték, hogy ilyesmivel Arany modern-realista-költő-méltóságán esnék csorba. Magukban talán úgy magyarázták a dolgot, hogy az öreg Arany itt egy kicsit engedett a sablonnak, szentimentális-ideális lett pillanatra, Kazinczy-maradvány ez benne, s homéroszias dormitálás¹, gyengéd meghátrálás a realizmus durvaságai elől – kikerül ez *Vojtina* szerzőjétől, – a szemérmes öregtől, – aki félt a piszoktól.

De mi csak nevetünk ezen a beszéden, ugye, rózsátváro hallgatóim? Mi tudjuk, hogy konvenciók gyávaság nem szül oly hús- és vér-alakokat, mint Arany arisztokratái; mi látjuk, hogy ez az arisztokratizmus nem is mindig valami ideális, hanem félig nyers erő és erőszak, és csak félig

¹ szunyókálás

érzékeny nemesség; mi, akik ismerjük poétánkat, nem tarjuk őt gyávának, szemérmesnek sem annyira tán, mint némely szemérmetlenek: ritkán és ellenkedve, de ecsetére veszi ő a legfeketébb emberi színeket – sok Arany-strófa, így a *Kertben* c. költemény különben remek utolsó strófája:

Közönyös a világ... az ember
 önző, falékony húsdarab,
 mikép a hernyó telhetetlen,
 mindég *előre mász s – harap.*
 S ha elsöpört egy ivadékot
 ama vén kertész, a halál,
 más kél megint, ha nem rosszabb, de
 nem is jobb a tavalyinál –

drasztikus pesszimizmusa tekintetében Schopenhauerre, vagy Leopardira méltó volna; a *Bolond Istók* I. éneke a legsötétebb, legrettenetesebb emberi képek közé tartozik, melyet valaha is írtak, Zolát is beleértve; – Arany nemcsak tanácsul tudta adni, de maga is meg tudta nevezni „önnevén a gyermeket” – habár az emberi közönségességet éppen nem keresi, mint némely realisták; – s ahogy rajzolja, abban is arisztokrata: minő megvetéssel, minő közönnyel teszi ezt. Humoros fölényel legtöbbször, mintha állatokról, alsóbbrendű lényekről beszélne. Nem is ő talán az egyetlen nagy költő, akinek emberei között vannak egészen alacsony rangúak is, akik a felsőbbekhez számítva mintha nem is emberek lennének; hogy mást ne mondjunk, Polónius vajon Hamlethez képest más-e, mint egy bogár? éppen hőscincér? akit – amelyet! – lelkipurdalás nélkül eltíporhat a (különben oly kényes lelkiismeretű) *királyfi*. A költői igazságszolgáltatás azonos a természet igazságszolgáltatásával: Az erős, az előkelő győz, a gyenge, nemtelen letiportatik. A természet mindig arisztokrata és ellensége a bogaraknak. Ilyen bogarak – szúnyogok! – Aranynál a György szolgálai vagy akár az Este-beli apródok: szúnyogokat mért ne lehetne agyoncsapni? malomkőtenyérrrel? Ilyen állatka Klárcsi kisasszony – veréb! vagy légy, mely Istók első szerelmének édes borába esett. Valóban legalább jobban állatok ezek Hamletekhez, Toldikhoz, Piroskákhoz képest, mint hozzájuk a majmok, szúnyogok, verebek. S ez, ha nem is valótlan, mindenestre arisztokratikus vonás. Nem juthat-e még Nietzsche is eszünkbe: „Mi a majom az embernek? Nevetséges vagy fájdalmas szégyen. És ugyanez kell hogy legyen az ember – a felsőbb embernek.

Nevetséges vagy fájdalmas szégyen.”

(1904–1905)

(Forrás: Babits Mihály: *Tanulmányok, esszék*. Kortárs Könyvkiadó, 2005. 296–299.)

1. A cikk szerzője kettős párbeszédet folytat. Nevezze meg a fiktív kommunikáció két címzettjét! Mi jellemzi őket Babits szerint?

Lehetséges válaszlelemek:

- Az olvasó(k), hallgató(k); a józan értékítéletű, az irodalomtörténeti beidegződésektől mentes olvasó(k), akit, akiket meg akar nyerni véleményének.
- Irodalmárok; irodalomtörténészek, Arany-értelmezők, akik a cikk szerzője szerint tévesen ítélik meg a költő jelentőségét, s akiket gúnyosan, szarkasztikusan mutat be. (Imre Sándor nem fogadható el megoldásnak.)

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

A címzettek megnevezése: 1-1 pont.

Téves válasz: 0 pont.

1-1 érdemi jellemző: 1-1 pont.

Téves, hiányos jellemző: 0 pont.

2. Foglalja össze, miben látják Arany jelentőségét a Babits által kárhozottatott értékelők! Négy szempontot említsen!**Lehetséges válaszelemek:**

- realizmus
- demokratikus szemlélet
- népiesség
- magyar(os) verselés
- egyszerűség
- a korszellem tükrözője
- Petőfi barátja és szövetségese
- népies szóhasználat jellemzi („pötyögőráncok”)
- névadása népies („Kósza Bandi”)

Csak az első 4 válaszelem fogadható el.

Adható: **4, 3, 2, 1, 0** pont.

Minden helytálló szempont: 1 pont.

Téves, hiányzó válasz: 0 pont.

3. Mivel magyarázható, milyen művészi törekvésekkel indokolható Babits szarkazmusa, kíméletlen iróniája? Válaszoljon 5-6 összefüggő mondatban, és hivatkozzon négy összetevőre!**Lehetséges tartalmi elemek:**

- szakítás a népnemzeti iskola megmerevedett esztétikai tanaival
- a lírai realizmus kánonjának lebontása
- szellemi arisztokratizmus a provincializmussal, a demokratikusnak tartott közgondolkodással szemben
- a korszerű (korszerűnek vélt) nietzscheiánus emberkép vállalása
- az önkítárulkozó költészet helyett az „álruhás”, álarcos, illetve perszónaköltészet igénylése
- a formai sokszínűség eszménye
- a személyes olvasat elsődlegessége a kanonizált értékeléssel szemben
- az induló alkotó tudatos meghökkentő szándéka, az újat mondás vágya és kényszere
- mellőzöttség érzése

Adható: **8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0** pont.

Az összetevők megnevezése: 0–4 pont.

Az érvelés kifejtettsége és a nyelvi megformálás: 0–4 pont. Ha az összetevők értékelése 0 pont, a nyelvi megformálás is 0 pont.

4. Milyen stilisztikai-retorikai és grammatikai eszközök biztosítják a szöveg expresszivitását? Hat sajátosságot említsen!**Lehetséges válaszelemek:**

- egyéni, kifejező szóképek (példákkal megnevezett szóképek is elfogadhatók)
- a modalitás változatossága

-
- az írásjelek, a központozás sokfélesége
 - hiányos mondat
 - elhallgatás
 - bonyolult szerkezetű összetett mondatok
 - állandó közbeékelés
 - a gondolatmenet lassítása és gyorsítása
 - az alany számának és személyének változtatása
 - a pragmatika eszközeinek tudatos használata
 - felkiáltás
 - kérdés
 - megszólítás

Adható: **6, 5, 4, 3, 2, 1, 0** pont.

Minden helyes válaszelem: 1 pont.

Téves válaszelem: 0 pont.

5. Állítsa időrendi sorrendbe a szöveg által említett alkotókat: Zrínyi, Shakespeare, Arisztophanész, Aiszkülosz, Petőfi, Kazinczy, Homérosz, Zola! (Kezdje a legkorábban élt alkotóval!)

- Homérosz
- Aiszkülosz
- Arisztophanész
- Shakespeare
- Zrínyi
- Kazinczy
- Petőfi
- Zola

Adható: **4, 2, 0** pont.

Hibátlan, teljes sor: 4 pont.

6-7 név helyes sorrendje: 2 pont.

5 vagy annál kevesebb név helyes sorrendje: 0 pont.

6. Babits két filozófuson, Schopenhaueren és Nietzschén kívül – bár a neve nélkül – egy nagyhatású természettudós gondolataira is hivatkozik. Olvassa el a tudós alábbi megállapítását, majd oldja meg a feladatot!

„Mi sem könnyebb, mint elismerni a létért való egyetemes küzdelem igazságát [...] Az életrevaló, az egészséges és szerencsés marad életben és szaporodik tovább.”

- A természettudós neve: *(Charles) Darwin*
- A stílusirányzat, amelyre az idézett gondolatok hatottak: *naturalizmus*
- A stílusirányzatnak a Babits-cikkben említett szerzője: *(Émile) Zola*

Adható: **3, 2, 1, 0** pont.

Minden helyes válaszelem: 1 pont.

Téves, hiányos válasz: 0 pont.

7. A cikk szerzője szerint Aranyt azért is értékelik, mert „magyar versekben írt”. Vizsgálja meg a szövegben található költeményrészlet ritmikáját!

- Verselési rendszer: *időmértékes* (rimes-időmértékes, nyugat-európai)
- A ritmus megnevezése: *jambikus*

Adható: **2, 1, 0 pont.**

A helyes válaszok: 1-1 pont.

Téves válasz: 0 pont.

8. Melyik Arany-műben szerepelnek a szövegben említett alakok?

- Etele: *Csaba-trilógia; Buda halála; Hun trilógia*
- György szolgái: *Toldi*
- Apródok: *Toldi estéje* (Szondi apródai nem szerepelnek a szövegben!)
- Klárcsi kisasszony: *Bolond Istók*
- Piroska: *Toldi szerelme; Daliás idők*

Adható: **5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.**

5 helyes cím: 5 pont

4 helyes cím: 4 pont

3 helyes cím: 3 pont

2 helyes cím: 2 pont

1 helyes cím: 1 pont

0 vagy téves, hiányos cím: 0 pont.

9. Állapítsa meg az aláhúzott kifejezés szófaját, majd adja meg a kifejezés másik lehetséges szófaját is! Nevezze meg a toldalékok fajtáit is!

– Imre Sándor okul Arisztophanész erkölcsi tulajdonságaira utal –

- A szövegbeli szófaj: *főnév*
- A toldalék fajtája: *rag*

- Lehetséges másik szófaj: *ige*
- A toldalék fajtája: *képző (zérómorfémák)*

Adható: **4, 3, 2, 1, 0 pont.**

A szófajok megnevezése: 1-1 pont.

A toldalékok fajtáinak megnevezése: 1-1 pont.

Téves, hiányos válasz: 0 pont.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. Ha a vizsgázó egyáltalán nem oldott meg egy vagy több szövegalkotási feladatot, az adott feladat(ok)ra kapott pontszáma: 0.
2. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldást értékelni kell.
4. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A helyesírási hibapontok megállapításához a nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor és a szövegalkotási feladatok megoldásait együttesen kell figyelembe venni.
5. A jelölésben, valamint a helyesírási hibák pontozásában a mellékletben közöltek kell alkalmazni.

EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE

Elérhető: 25 pont

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
25-20 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témátartás igényesen megvalósul - meggyőző nyelvi, irodalmi tudás - ítélőképesség - kifejtett és lényegi állítások - meggyőző érvek 	<ul style="list-style-type: none"> - világos gondolatmenet - logikus és jól tagolt felépítés - a globális és a lineáris kohézió egyaránt megvalósul 	<ul style="list-style-type: none"> - egyértelmű - gördülékeny (<i>pl. választékos szóhasználat, pontos mondatszerkesztés</i>) - a feladatnak megfelelő nyelvi regiszter
19-10 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témátartás tulajdonképpen megvalósul - nem eléggé meggyőző nyelvi, irodalmi tudás - az állításokat nem kellően alátámasztó példák, érvek 	<ul style="list-style-type: none"> - tévesztés a szerkezeti egységek arányában - logikai hiányok 	<ul style="list-style-type: none"> - a szókincs nem elég árnyalt - kisebb mondatszerkesztési hibák - nyelvi-nyelvtani hibák (<i>pl. egyeztetés, vonzat</i>)
9-1 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témátartás nem elég igényes (<i>pl. általánosságok, önisméltés, tévedések</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - a főbb gondolatok nem különülnek el egymástól (<i>pl. összefüggésbeli hiányosságok</i>) - kirívóan rövid terjedelem 	<ul style="list-style-type: none"> - szegényes szókincs - igénytelen mondathasználat - a hangvétel nem megfelelő (<i>pl. élőbeszédszerű pongyolaságok</i>) - gyakori nyelvi-nyelvtani hiba

Egy mű értelmezése

Tóth Árpád költeménye egy természeti kép megjelenítésére és értelmezésére épül. Milyen stilisztikai és retorikai megoldásokkal érzékelteti a vers a természetélmény során átélt pillanat rendkívüli voltát?

Tóth Árpád: *Erdő*

Körül
Minden csendesen, eltelten örül.
A napsütés vidám,
S a forró, sárga ragyogásban
Minden vén tölgy egy víg, élő titán:
Emeli barna karját
Frissen az áldott égbe,
A szent, illatos, teli kékbe,
S rengeti fürtei zöld zivatarját.

Csend.
Kábult fülem hallani véli
A zengő, örök napot odafent,
Billió mérföldek étherén
Átszűrte, ajultfinom neszét:
Ó, csend beszéde, szent csillagbeszéd!

S körül
Minden csendesen, eltelten örül.
A tömzsi, lustán rezzenő hársak
Illatokkal kenik fénylő, póre testük,
S lábujjhegyen állva karcsú jegenyék
Néznek át felettük,
Túl a hullámló, mély rengetegen,
Néznek, a merengés halk gyönyörétől
Reszketegen.

Jó így csendesen nézni a fákat,
Érezni a derűt, mely mindent áthat;
Titokban éltem is szépen tovább égett,
Mint számban a parázsló szivar,
S tűnődésem is úgy leng, illatos füstje a létnek,
Mint a napfényben a szivarfüst
Kedves, kék karikáival.

Oly jó így egyszer mélyen örülni,
Fáradt, szegény látásomat
Zöld pázsitkendőbe törülni,
Aztán lehunyni a szemem egy percre,
Míg az élet kis, nyomorú perce
Ezer évvé ringatja magát,
S kinyitni aztán
S nézni ezer évvel öregebben,
Túl szerelmeken, búkon, bölcsen, szebben
A nap örökké fiatal
Nagy, zengő aranycsillagát!

(1913)

(Szövegközlés: Tóth Árpád összes versei és versfordításai, Szépirodalmi, 1957)

Lehetséges tartalmi elemek:

- mind a leírást alkotó első három versszakban, mind a reflexiót tartalmazó utolsó kettőben meghatározó szerephez jut a megszemélyesítés (pl. emeli karját, „lustán rezzenő hársak/ Illatokkal kenik fénylő, póre testük, / S lábujjhegyen állva karcsú jegenyék / Néznek át felettük”, a perc ringatja magát stb.)
- gyakori a szinesztétikus képek alkalmazása (pl. illatos kék; „illatokkal kenik”; „csend beszéde, szent csillagbeszéd”; zengő aranycsillag)
- a szakrális kifejezések is fokozzák a rendkívüliség érzését („az áldott égbe”; szent kék; éther)
- hasonló szerepet tölt be a mitizáló tendenciájú metafora (tölgy – titán)
- a kék alkalmi főnév a francia modernség költészetéből jól ismert Azúr, amely többnyire metafizikai jelleget hordoz

- a különleges hatást keltenek az egyedi szóalkotások is („ájultfinom”; „csillagbeszéd”), illetve a meglepő metaforák (tűnődés – a lét illatos füstje; „látásomat / (...) pázsitkendőbe törülni”)
- gyakoriak a kifinomultságot, légies megragadhatatlanságot kifejező szavak
- az élmény rendkívüliségére utal a lelkesült hangnem, mely himnikus felkiáltásokban is megnyilvánul („Ó, csend beszéde, szent csillagbeszéd!”), illetve a két utolsó versszak anaforikus indítása)
- a lírai én lelkesültségét, izgatottságát jelzi a szabálytalan strófaszerkezet: a költeményben nem található két azonos szerkezetű versszak, s a sorok száma is csupán az első és a harmadik esetében egyezik meg
- impresszionista tájleírás
- Goethe-rájátság saját fordításában (*Immár minden bérce/ Csend ül*)
- az első három versszakban a rövid kezdő sorok szokatlansága a helyzet meditatív jellegét hangsúlyozza (Körül – Csend – S körül)
- az első 3 versszak önmagába visszatérő szerkezete szintén alkalmas a tökéletesség, a belső sugalmazására
- az élményt értelmező szakasz az örökkévalóság átéléseként, a véges emberi lét meghaladásaként értékeli a természet szemlélését

REFLEKTÁLÁS EGY JELENSÉGRE

Elérhető: 20 pont

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
20-15 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témához tartozó ismeretek alkalmazása - ítélőképesség, kritikai gondolkodás megnyilvánulása - személyes álláspont megfogalmazása - kifejtett állítások - releváns, a feladat elvárásainak megfelelő példák, hivatkozások - helytálló, meggyőző érvek 	<ul style="list-style-type: none"> - világos, átgondolt, meggyőző gondolatmenet - logikus és jól tagolt felépítés - a globális és a lineáris kohézió egyaránt megvalósul 	<ul style="list-style-type: none"> - egyértelmű - gördülékeny (<i>pl. választékos és szabatos szóhasználat, pontos mondatszerkesztés</i>) - a feladatnak megfelelő nyelvi regiszter
14-10 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témához tartozó ismeretek nem kellő mélységűek vagy alaposak - a személyes álláspont hiányzik - az érvek nem mindig támasztják alá kellő mértékben az állításokat - előfordulnak felületes kijelentések 	<ul style="list-style-type: none"> - a gondolatok közötti összefüggés nem mindig világos - szerkezeti aránytalanság (<i>pl. fontos dolgok elválasztása lényegtelenebbtől</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - a szókinccs nem elég árnyalt - kisebb mondatszerkesztési hibák - helyenként nyelvi-nyelvtani hibák (<i>pl. egyeztetés, vonzat</i>)

9-1 pont	- általánosságok - ismétlések - tárgyi tévedések - kevéssé meggyőző állítások, példák, érvek - önálló vélemény hiánya vagy felületessége - az író „elvész” a dolgozatban	- a főbb gondolatok nem különülnek el egymástól <i>(pl. összefüggésszerű hiányosságok)</i> - homályosság a részek összefüggésében - kirívóan rövid terjedelem	- szegényes szókinccs - igénytelen mondathasználat <i>(pl. dagályos, túl egyszerű, azonos szerkezetű)</i> - a hangvétel nem megfelelő <i>(pl. előbeszédszerű pongyolaságok)</i> - gyakori nyelvi-nyelvtani hiba
-----------------	---	--	--

Reflektálás egy jelenségre

Olvassa el figyelmesen az alábbi idézetet! Reflektáljon a fölvetett gondolatra! Az olvasás lehetséges motivációja alapján mutassa be napjaink jellegzetes olvasóit!

Mindig írókról és könyvekről beszélünk. Beszéljünk most egyszer az olvasókról. Az olvasókról, akikben élménnyé lesz az írás, amelyet elolvastak – ha egész lélekkel olvasták el. Ezek a „jó olvasók”, mint ahogy van „jó bíró” – hogy a legközismertebb fogalmat említsük. A „jó olvasó” átengedi magát teljes mértékben az olvasás gyönyörűségének. Fenntartás nélkül engedi lelke mélyére hatolni az író szavait és visszhangzik azokra, mint a hárfa húrja.

(Balogh József: *Habent sua fata*² ... *Beszéljünk egyszer az olvasóról is.* Literatura, 1932. 780.o.)

Lehetséges tartalmi elemek:

- az idézet az olvasó szerepét hangsúlyozza az irodalom létformájában
- a felvetett gondolat szerint az irodalmi mű a befogadás folyamatában válik élővé
- a részlet a „jó olvasót” előfeltevések, elvárások nélküli befogadóként határozza meg

Olvasás külső motiváció hatására:

- iskolai, tanulmányi, munkahelyi elvárásoknak, követelményeknek való megfelelés
- külső, elfogadott személy ajánlása
- a média ajánlása
- a szűkebb-tágabb közösségnek való megfelelés
- a lépéstartás igénye, a kulturális divathoz való igazodás

Olvasás belső motiváció hatására:

- újabb és újabb esztétikai élményszerzés igénye
- a kedvelt szerzőhöz való kötődés
- a megismert nyelvi kódhoz, stílushoz való ragaszkodás
- műfajhoz, tematikához való vonzódás

² *Habent sua fata libelli.* (lat.) – A könyveknek megvan a maga sorsa.

- erkölcsi-világnézeti, esetleg politika indíttatású választás
- szelektálás nélküli olvasási igény

A „jó olvasó” lehetséges jellemzői:

- tágas befogadói horizont
- az írói és az olvasói horizont egybeolvadása
- az esztétikai-világképi előfeltevések, előítéletek felfüggesztése
- dialogikus, vitázó viszony az olvasottakkal
- türelem a befogadásban
- nyitottság az újdonság iránt
- igény a kód többértelműségére, annak felfejtésére
- kritikai érzék
- jól interpretálás

A „nem-jó olvasó” lehetséges jellemzői:

- szűk befogadói horizont
- az egyértelműen értelmezhető kód igenlése
- előítéletek érvényesítése a befogadásban
- a birtokolt világgépi-erkölcsi tapasztalatok megerősítésének igénye
- türelmetlenség az olvasottakkal szemben
- az irodalmi alkotás mint megfejtésre váró mű elvetése

GYAKORLATI ÍRÁSBELISÉG

Elérhető: 15 pont

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
15–11 pont	- megfelel a feladat által megkívánt kommunikációs helyzetnek - meggyőző, hiteles, életszerű - gondolatgazdag, ötletes	- megfelel az adott szövegfajta, műfaj normáinak	- megfelel az adott szövegfajta, műfaj normáinak
10–5 pont	- lényegében megfelel a feladat által megkívánt kommunikációs helyzetnek - az érvek, indoklások nem eléggé meggyőzőek	- az adott műfajnak megfelelő, de a normákból 1-2 elem nem teljesül - nincs félreértésre okot adó hiba	- az adott műfajnak megfelelő, de a normákból 1-2 elem nem teljesül
4–1 pont	- nem elégséges tartalmi indoklás (<i>pl. szegényes, nem életszerű</i>)	- formai hiba miatt nem alkalmas a kívánt cél elérésére (<i>pl. műfajtévesztés</i>)	- nyelvi-stiláris hiba miatt nem alkalmas a kívánt cél elérésére (<i>pl. tévedés a regiszter választásában</i>)

Gyakorlati írásbeliség

Egy sajtóközlemény szerint a városban élő magyar fiatalok közül több százezren töltenek el – évszaktól függetlenül – félnapokat a plázákban (bevásárlóközpontokban).

Írjon kb. egy oldal terjedelmű glosszát a szabadidő eltöltésének erről a lehetőségéről, módjáról! Írásában vegye figyelembe a nyomtatott publicisztikai műfaj tartalmi és formai követelményeit! Adjon címet is a glosszának!

Formai és nyelvi elemek:

- a glossza mint publicisztikai műfaj követelményeinek való megfelelés
- a terjedelmi megkötés figyelembevétele
- címadás (hiánya: -3 pont)
- a hangvétel (humoros, ironikus, szatirikus, gunyoros) egységes volta
- a jelenségre való koncentráció
- a kifejtett álláspont egyértelműsége
- tömörségében is logikus gondolatmenet
- a példák és az érvek meggyőző volta
- csattanós befejezés

Lehetséges tartalmi elemek:

- A plázákban tartózkodás előnyös oldala:

- a plázázás nem sajátosan magyar jelenség, és nem csak a fiatalok kizárólagos időtöltése
- a pláza napjainkban a közösségi, társas élet legfontosabb színtere, agorája
- a plázázás oldja az egyes ember magányát, elszigeteltség-érzését
- az esztétikusan kialakított, kulturált környezet a véletlenszerű vagy megbeszélte találkozások helyszíne
- a plázákban való időtöltés egyúttal időtakarékoság is, hiszen a különféle szükségleti tárgyak egy helyen beszerezhetők
- a plázákban található mozik, könyvesboltok a kulturálódás (a települések nagy számában szinte kizárólagos) lehetőségét kínálják

- A plázázás hátrányos oldala:

- a pláza élettérre, szinte kizárólagos időtöltéssé válhat (a tanulás, olvasás, sportolás helyett is)
- a pláza csak látszólag oldja az egyén izoláltóságát, csak felszínes kapcsolatok kialakítására és ápolására alkalmas
- a plázában eltöltött idő igazi életminőség-javulást nem eredményez
- a pláza uniformizálja az egyént, beolvasztja a tömegbe, a divat, a tömegizlés követésére csábít
- a kulturális lehetőségek csak elfedik a bevásárlóközpontok valódi célját, a fölösleges és indokolatlan pénzköltést

A fentiektől eltérő, de valós, alátámasztott érvek is elfogadhatók.

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

Hiányzó bekezdés jele: fordított z-betű.

Fölösleges bekezdés (álbekezdés): jele

Szövegbeli hiány jele: √

Egyéb szövegalkotási hiba jele: -----

Tartalmi hiba: _____

Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.

Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: †→

Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: ↕

Logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔

A nyelvhasználati hibák jelölése: ~~~~~~

Egybeírás jele: ⊕

Különírás jele: ⊖

A helyesírási hibák jelölési formái: durva hiba: 3 vonalas aláhúzás, súlyos hiba: 2 vonalas aláhúzás, egyéb hiba: 1 vonalas aláhúzás. Vagy: a hibapont száma a margón a hibával egy sorban, a hiba bekarikázva.

Az íráskép értékelése

Teljesítményszintek

Az íráskép rendezett, olvasható: nincs levonás.

Az íráskép rendezetlen: –1 pont.

Pongyola ékezethasználata: –1 pont

Az íráskép helyenként nehezen olvasható, általában rendezetlen: –2 pont.

Az íráskép zömében alig olvasható és/vagy értelemzavaróan rendezetlen: –3 pont.

A helyesírási típushibák pontozása

Durva hiba (3 pont)

1. a mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban
2. az összeolvadás, a részleges hasonulás, az írásban jelöletlen teljes hasonulás és a kiesés hibás írásmódja
3. kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknévek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknév (pl. *francia, balatoni, adys*) esetében
4. igekötős igék hibás egybe- illetve különírása
5. tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
6. az *ly - j* tévesztése közhasználatú szótöbben és toldalékban, az *ly - j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
7. felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 pont)

1. közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása
2. közhasználatú szavak elválasztása
3. magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban
4. mondatkezdő nagybetű tévesztése

Egyéb hiba (1 pont)

1. nem közhasználatú szavak durva és súlyos hibái
 2. köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *világháború*)
 3. kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *Nagy-New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
 4. betűtévesztés
-

Központozási hiba (összesen maximum 5 pont – a hibák típusától és mennyiségétől függően)

Hibatípusok: mondatzáró írásjelek; tagmondatok közötti írásjelek; mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése; egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5-6 tévesztés 1 hibapont)

A helyesírási hibapontok kiszámítása

Fontos, hogy a helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is.

Ismétlődő hibáért minden hibatípusban csak egyszer számítható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban (szótőben vagy toldalékban) elkövetett megegyező hiba és a központozási hibatípus számít ismétlődő hibának.

A közhasználatú szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy fogalomkincese közhasználatúnak tekintendő (pl. *metafora*).

A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba.

Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat ugyanúgy durva, súlyos és egyéb hibatípusba sorolja a tanár, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az egyéb hibák közé kell sorolni. A költői–írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet jelölt, szó szerinti; amennyiben jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor a hibának megfelelő pontszámot kell levonni.

A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.

A vizsgázó összpontszámából maximum 15 vizsgapontot lehet levonni. (Tehát 31 vagy annál több hibapont esetén is értelemszerűen 15 vizsgapontot.) A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá a következő módon történik:

Hibapont	Levonás
1–2	0
3–4	1
5–6	2
7–8	3
9–10	4
11–12	5
13–14	6
15–16	7
17–18	8
19–20	9
21–22	10
23–24	11
25–26	12
27–28	13
29–30	14
31–	15